

Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi,
Journal of Translation Studies,
Sayı / Number 25 (2018 Güz / Fall), 51-70
Gönderme tarihi / Received: 15.04.2018
Kabul tarihi / Accepted: 30.11.2018

William Faulkner'in *The Sound and The Fury* Eserinde Düşünce Biçeminin Türkçeye Aktarılması

The Transfer of Mind Style into the Turkish Translation of William Faulkner's *The Sound and The Fury*

Araştırma / Research

Hilal ERKAZANCI DURMUŞ

Dr. Öğr. Üyesi., Hacettepe Üniversitesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü (İngilizce), hilalerkazanci@yahoo.co.uk,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2790-0415>

ÖZET

Bu çalışmada, modernist romanın biçimsel özelliklerinin Batı tarzı modernist romanlarda görüldüğü şekliyle Türkiye'de henüz ön plana çıkmamış olduğu 1965 yılında Türkçeye kazandırılan *The Sound and The Fury* eserindeki Benjamin karakterinin anlatısında geçen ve karakterin bilişsel düzeyini yansıtan düşünce biçiminin Türkçeye nasıl aktarıldığı incelenmektedir. İnceleme için Geoffrey Leech ve Mick Short (1981) tarafından biçimsel özellikler için oluşturulan kontrol listesi kullanılmaktadır. Çevirmenin biçimsel tercihlerine ışık tutması bakımından, çeviriye yanmetin öğeleri olarak eklenen ön söz ve çevirmen notu da incelenerek, çevirinin yapıldığı dönemde çeviriye ve çevirmene ilişkin toplumsal beklentilerin Benjamin'in düşünce biçiminin Türkçeye aktarılmasında bir etkisinin olup olmadığına bakılmaktadır. Sonuç olarak, ölçünlü Türkçenin yapısına, noktalama işaretlerine uymayan ve anlatım bozukluğuna yol açan dil kullanımlarının ve Benjamin'in sinestezik algı şeklinin düşünce biçimine yansması nedeniyle kaynak metinde anlam bütünlüğünü bozan ifadelerin çeviride Türkçe anlatım kurallarına uygun olarak düzeltildiği durumların dışında, biçimsel özelliklerin çeviriye aktarıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: modernist roman, düşünce biçimi, çeviri, yanmetin.

ABSTRACT

This study seeks to analyse how Benjamin's mind style was transferred into the Turkish translation of *The Sound and The Fury*, considering the fact that the translation came out in 1965, when the stylistic features of the Western modernist novel were yet to be imported to the Turkish novel. The study focuses on Geoffrey Leech and Mick Short's (1981) stylistic checklist in order to carry out the analysis. The study also sheds light on the paratextual information on the Turkish translation, since it provides insight into whether the translator's stylistic choices were influenced by the context of the Turkish literary field. Ultimately, the study shows that the source-text stylistic features (e.g. those stemming from Benjamin's synaesthesia) which deviate from the grammatical structure and punctuation rules of Turkish were ironed out in the translation, whereas the other stylistic features that do not distort the readability of the translation were reproduced by the translator.

Key words: modernist novel, mind style, translation, paratext.

1. Giriş

Ses ve Öfke, William Faulkner tarafından üç yılda beş defa yeniden yazılarak 1929 yılında okur ile buluşmuştur (Lencho, 1998, s. 408). Dört bölümden oluşan romanda, Compson ailesinin enest ilişki, hırsızlık, yalan ve hastalık gibi sebeplerle dağılışı aile bireylerinin bilinç akışıyla anlatılmaktadır. İlk bölüm, zihinsel engelli olan Benjamin'in gözünden anlatılmaktadır. İkinci bölüm, Harvard Üniversitesi'nde eğitim gören Quentin'in intihar edeceği gün aklından geçenlerden oluşmaktadır. Üçüncü bölüm, alkolik ve sorumsuz bir karakter olan Jason tarafından, dördüncü bölüm ise ailenin yaşadığı tüm olayları bilen bir anlatıcı tarafından anlatılmaktadır.

Ses ve Öfke, Batı tarzı modernist roman özelliklerini taşıyan önemli bir eserdir (Childs, 2011, s. 100). I. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan ve Joseph Conrad, Virginia Woolf, James Joyce, Ezra Pound ve T. S. Eliot gibi modernist yazarların öncülüğünü yaptığı modernist romanın temel özellikleri

- alışlagelmiş roman geleneklerini yıkarak karakterlerin psikolojik durumlarını yansıtan bilinç akışı tekniğini kullanması (Pothier, 2015, s. 187),
- geleneksel tümce yapısı, noktalama işaretleri ve büyük-küçük harf kullanımı gibi kuralları göz ardı eden deneysel bir biçime dayanması (Daniel, 1997, s. 11)
- geçmişe ve geleceğe giderek zaman içinde ilerlemesi nedeniyle geleneksel roman okurunu şaşırtan ve sarsan bir özelliğe sahip olması (Pothier, 2015, p. 189),
- dilbilgisi normlarından sapmalar sonucunda yaşanan anlam ve yapı bütünlüğünün bozulması nedeniyle okuru zorlayıcı bir özellik taşımasıdır (Daniel, 1997, s. 217).

Yukarıdaki özelliklerin tümünü barındıran *The Sound and The Fury* eserinin ilk bölümünü oluşturan Benjamin karakterinin anlatısında geçen biçimsel özelliklerin Türkçeye aktarılma şekli bu çalışmaya ışık tutacaktır. İnceleme için Benjamin karakterinin seçilmesinin sebebi, Benjamin'in zihinsel engelli olması nedeniyle kendisine özgü bir

düşünce ve biçem yapısına sahip olmasıdır. Otuz üç yaşında olan Benjamin otistik olarak da nitelendirilmektedir (McLaughlin, 1987, s. 34). Yazar, konuşma ve yazma becerisini kullanamayan Benjamin'in zihnine nüfuz ederek olayları karakterin bakış açısı ile anlatmaktadır. Benjamin'in bilişsel düzeyinin yaşına uygun olarak gelişme göstermemiş olması, karakterin kendisine özgü bir düşünce biçimine sahip olmasına neden olmuştur.

Karakterin

- zaman kavramına sahip olmaması nedeniyle, geçmişte ve şimdiki zamanda yaşanan olaylar aynı zaman diliminde gerçekleşiyormuş gibi anlatılmaktadır;
- bilinç akışında dışarıdan gelen bir sesin çağrıştırdığı anılar ile anlatı zamanında yaşanan olaylar iç içe geçmiştir;
- anlatısında sözdizimi, noktalama işaretleri ve imla kuralları bakımından dil normlarından sapmalar görülmektedir;
- tümceleri basit ve kısadır.

Yukarıdaki özellikler göz önünde bulundurulduğunda, modernist romanın biçemsel yazım tekniğini en iyi sergileyen romanlardan biri olan *The Sound and The Fury*'nin 1965 yılında Türkçeye çevrilmesi büyük önem taşımaktadır (Halman, 1965, s. 7). Bunun nedeni, modernizmin "1930'lardan sonra egemen ideoloji olarak edebiyatımızın ana akımını oluştur[muş]" olmasına rağmen, modernist romanın "yazınsal bir gerçek olarak ancak 1970'lerden sonra fark edilmeye, 1980'lerden sonra anlaşılmaya başlan[mış]" olmasıdır (Gümüş, 2015, s. 57). Örneğin, Orhan Pamuk, Oğuz Atay ve Murathan Mungan gibi yazarlar, 1980'li yıllarda yeni yazım teknikleri ve deneysel biçem özelliklerini kullanmaya başlayarak geleneksel roman anlayışının dışına çıkmıştır. Bu bilgiler ve saptamalar ışığında, çalışmayı aşağıda yer alan araştırma soruları yönlendirecektir:

- Modernist romanın biçemsel özelliklerinin Batı tarzı modernist romanlarda görüldüğü şekliyle Türkiye'de henüz ön plana çıkmadığı bir tarihte, Benjamin'in anlatısında geçen ve karakterin bilişsel düzeyine paralel olarak gelişen düşünce biçemi Türkçeye nasıl aktarılmıştır?
- Eserin Türk okuruna tanıtılmasında hangi özellikler ön plana çıkartılmıştır?
- Eserin Türkçe çevirisi ön söz ve çevirmen notu gibi yanmetin öğeleri ile birlikte, çevirinin yapıldığı yıllarda çeviri hakkında genel olarak nasıl bir bakış açısı sergilenmektedir?

Bu soruların cevaplarına ışık tutmak için, bilişsel biçembilimin temel kavramlarından biri olan düşünce biçemi, Geoffrey Leech ve Mick Short'un (1981) *Style in Fiction* [Kurguda Biçem] kitabında ele alınan ve biçemsel özelliklerin belirlenmesinde kullanılan dört aşamalı kontrol listesi çerçevesinde incelenecektir.

2. Bilişsel biçembilim ve çeviri arasındaki ilişki

Biçembilim çalışmaları, dil tarafından sunulan çok farklı dil özelliklerinin içinden, yazın metinlerinde bilinçli veya bilinçsiz olarak tercih edilen belirli özelliklere odaklanarak bu özelliklerin okur üzerindeki olası etkilerini araştırmaktadır. Bilişsel biçembilim ise, dil

tercihlerini sistematik olarak bilişsel yapılara ve bilişsel süreçlere dayandıran dilbilimsel incelemeleri temel almaktadır (Semino ve Culpeper, 2002, s. ix). Bilişsel biçembilimin çeviribilim için önemi, çevirmene yazarın, anlatıcının ve/veya karakterlerin düşünce biçimine (örn. kaynak metindeki dünya görüşünün dilbilimsel olarak kurulma şekline) ışık tutacak somut verileri sağlıyor olmasına dayanmaktadır. Bu bağlamda, düşünce biçimi bir bireyin dünya görüşünü oluşturan belirli kavramsal yapıların ve bilişsel alışkanlıkların dil yoluyla somutluk kazanması anlamına gelmektedir.

Düşünce biçimi kavramı, ilk olarak Roger Fowler (1977) tarafından, metinde sistematik olarak geçen bazı dil kullanımlarının belirli bir dünya görüşünü nasıl yansıttığını ve insanların dünyayı nasıl algıladığını ve anlamlandırdığını göstermek için kullanılmıştır. Fowler'a göre, metnin düşünsel yapısı ile ortaya çıkan dünya görüşüne düşünce biçimi adı verilebilir ve düşünce biçimi kavramı yazara, anlatıcıya ve/veya karakterlere ilişkin olarak kullanılabilir (Fowler, 1986, s. 150). Elena Semino, bu kavramı - Fowler'dan biraz daha farklı olarak - "özünde bireysel ve bilişsel olan dünya görüşlerinin belirli boyutlarını ortaya koyan veya aynı bilişsel özelliklere [bilişsel alışkanlıklar, yetenekler, yatkınlıklar ve bilişsel kısıtlılıklara] sahip olan insanlarda (örn. aynı zihinsel hastalığı yaşayan veya ergenler gibi aynı bilişsel gelişim sürecinde olan insanlarda)" aynı şekilde ortaya çıkan biçimsel bir özellik olarak nitelendirmektedir (Semino, 2002, s. 97). Semino ve Fowler'ın tanımlarının örtüştüğü temel nokta ise, Fowler'ın düşünce biçimini "zihinsel benliğin dilsel yansıması" olarak görmesidir (Fowler, 1977, s. 103). Düşünce biçimi kavramı "gerçekliğin belirli bir zihinde kavramsallaştırılmasının dil yoluyla gerçekleştirilmesi ve ifade edilmesi" olarak da tanımlanabilir (Bockting, 1994, s. 159). Düşünce biçimi "normallikten" "anormalliğe" kadar geniş bir yelpazede ele alınabilir (Semino, 2002, s. 99) ve bu kavramın en sık kullanıldığı örnekler bilişsel bir alışkanlığın ya da bilişsel işlevlerdeki bir kısıtlılığın belirgin bir şekilde dile yansımasını konu alan çalışmalarda ortaya çıkmaktadır.

Yazın metinlerinde biçimin "gerekçeli bir tercih" olarak karşımıza çıktığını göz önünde bulundurursak (Verdonk, 2002, s. 9), düşünce biçiminin çeviri için ne kadar önemli olduğunu anlayabiliriz. Çevirmen kaynak metinde geçen biçimsel unsurların belirli bir bilişsel düzeyi ve dünya görüşünü yansıttığını varsayarak çeviri yapmakta ve tıpkı kaynak metin okuru gibi yazarın biçimini dikkate alarak kaynak metinle ilgili belirli yorumlara ulaşmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda, düşünce biçimi kavramının çeviribilim çalışmalarında yer alması gerektiği konusunu ilk vurgulayan araştırmacı Jean Boase-Beier (2003) olmuştur. Boase-Beier, kaynak metinde düşünce biçiminin çevirmenler için "iletişimsel bir ipucu" olduğunu vurgulayarak, yazın çevirmenlerinin önceliğinin biçim aktarımı olması gerektiğini ifade etmiştir (Boase-Beier, 2006, s. 44-45). Biçim aktarımının yazın çevirisinde öncelik taşımasının nedeni, kaynak metinde yer etmiş zihin ve düşünce süreçlerini de içinde barındırıyor olması ve kaynak metindeki biçimsel unsurların çevirmen tarafından yeniden oluşturulması ile erek metin okurunun tıpkı kaynak metin okuru gibi kaynak metne damgasını vurmuş zihin ve düşünce süreçlerini deneyimleyebilme fırsatına sahip olmasının sağlanmasıdır.

Bu noktada unutulmaması gereken konu, Marksist Eleştiri Kuramı ve

bilişsel-edimbilimsel bir kuram olan Bağıntı Kuramı çalışmalarında da belirtildiği gibi, bir metnin anlamının sadece sayfalarda yazan sözcüklerden oluşmadığı ve metnin anlam derinliklerine ulaşabilmek için biçemsel özelliklerine de bakılması gerektiğidir (bkz. Eagleton, 1986: Sperber & Wilson, 1995). Bu nedenle, bilişsel bir sürece dayanan okuma ve çeviri faaliyetlerine başlayan bir çevirmen, bir olayın farklı şekillerde ifade edilmesinin farklı yaşanmışlıklar, farklı dünya görüşleri ve farklı bilişsel benlikler yansıtabileceğini de göz önünde bulundurmalıdır. Yapılan çevirinin amacı kaynak metnin yazınsal özelliklerini erek dil okuruna aktarmak ise, çevirmenin yazara özgü olduğunu düşündüğü ifade tarzını (biçemi) erek metinde yeniden yaratması beklenmektedir, çünkü biçem, Wales (2001, s. 371) tarafından da belirtildiği gibi, yazarın ne ifade ettiğine değil nasıl ifade ettiğine ışık tutmaktadır ve sözcüklerin altında yatan anlam, kaynak metni şekillendiren biçimin çevirmen tarafından yeniden oluşturulmasına bağlıdır (Boase Beier, 2006, s. 41).

Diğer yandan, çevirmenin de kendisine özgü bir düşünce biçiminin olabileceği unutulmamalıdır. Mona Baker, çevirmen biçimini dil ile ifade bulan "parmak izi" olarak tanımlamaktadır (Baker, 2000, s. 244). Bu noktada, bilişsel biçembilimi çeviribilim çalışmalarına dahil edebilmek için çevirmenin düşünce biçiminin erek metni etkileyip etkilemediğini de incelemek gerekir. Bu doğrultuda, sorulması gereken üç temel soru bulunmaktadır: (i) Erek metnin biçimini kaynak metnin biçiminden farklı kılan biçemsel unsurlar var mıdır? (ii) Erek metnin biçiminin farklı olması, çevirmenin kendisine özgü bir düşünce biçimine sahip olmasına bağlıdır mıdır? (iii) Bu farklılıkta erek metnin kabul edilebilirliği ve erek toplum normlarının bir rolü var mıdır? İkinci ve üçüncü sorulara verilecek cevaplar, kaynak metin ve çevirinin birbirinden farklı biçemsel özelliklere sahip olmasının altında yatan nedenin çevirmenin bilişsel benliği ile mi yoksa toplumsal özelliklerle mi ilişkili olduğuna ışık tutacaktır.

3. Bilişsel biçem özelliklerinin belirlenmesi

Çeviriye damga vuran biçemsel özellikleri, kaynak metnin biçemsel özellikleri ile ilişkili olarak incelemek isteyen bir araştırmacının nesnel kriterler kullanması gerekmektedir. Yirminci yüzyılın başından ortasına kadar yapılan yazınsal metin incelemeleri "öznel" ve "izlenimsel" oldukları gerekçesi ile eleştirilmiştir (McRae & Clark, 2008, s. 330). Örneğin, aynı yazın metnini inceleyen iki farklı araştırmacının kendi istekleri doğrultusunda kriter belirlediği ve metnin biçemsel özelliklerine dair birbirinden farklı sonuçlara vardığı görülmüştür (McRae & Clark, 2008, s. 330). Biçembilim, bu öznel yaklaşımların dayandığı sezgisel ve kişisel incelemelere bir son vermeyi hedeflemiştir. Bir yazın metninde biçimin nasıl belirleneceği, okur üzerinde ne gibi etkiler bırakabileceği ve kaynak metnin biçimiyle erek metin arasındaki ilişkinin ne olduğu nesnel bir biçem analizi ile ortaya çıkarılabilir.

Leech ve Short'un (1981) kontrol listesi başlığı altında bir araya getirdiği biçemsel özellikler, düşünce biçiminin çalışmalarda nasıl incelenebileceğine ışık tutmaktadır. Kontrol listesinin ilk sırasında sözcüksel kategori yer almaktadır. Sözcüksel kategoride basit ve türemiş sözcükler; ölçünlü dil, şive veya kesit dil kullanımı; soyut veya somut

sözcükler (soyut sözcük kullanımı varsa bu sözcüklerin belirli ahlaki ve toplumsal özelliklerle ve bireysel algılarla ilişkisi); tekil, çoğul ve topluluk adları; yalın, bileşik ve türemiş adlar; kullanılan sıfatların hangi niteliğe (örn. fiziksel, duygusal, görsel, ve işitsel) gönderme yaptığı ve bu sıfatların ne sıklıkla kullanıldığı; kullanılan fiillerin geçişli veya geçişsiz, etken veya edilgen özelliğinin incelenmesi yer almaktadır (Leech & Short, 1981, s. 61).

Listenin ikinci sırasında dilbilgisel kategori yer almaktadır. Bu kategori çerçevesinde metinde hangi tümce türlerinin (örn. bildirme, soru, emir ve ünlem) kullanıldığı, tümcede özne veya yüklem eksiltisinin görülüp görülmediği, tümce yapıları (örn. sözcük sayısı düzeyinde ortalama tümce uzunluğu), tümce yapısının (örn. yalın, sıralı, bileşik, kesik ve girişik tümce kullanımı) tümceden tümceye değişiklik gösterip göstermediği, özne öbeklerinin (isim ve sıfat tamlamaları) ve eylem öbeklerinin ne sıklıkla kullanıldığı ve hangi edatların, bağlaçların ve zamirlerin tercih edildiğine dair incelemeler yapılmaktadır (Leech & Short, 1981, s. 62-63).

Üçüncü sırada değişmeceli dil kategorisi yer almaktadır. Bu kategori çerçevesinde, kabul görmüş dil normlarından sapmalara bağlı olarak öncelenmiş olan dil kullanımları yer almaktadır (Leech & Short, 1981, s. 63). Metinde sözcük düzeyinde yinelemelerin yer alıp almadığı, sesbilgisel özellikler (örn. uyak, aliterasyon, asonans); yeni sözcükler türetme; dil düzeyinde anlamsal, sözdizimsel, sesbilgisel, veya grafolojik (yazımsal) sapmalar; eğretilme, düzdeğişmece, dar anlamlı bir sözcüğün geniş anlamda kullanılması ve hiciv kullanımı incelenmektedir (Leech & Short, 1981, s. 63-64).

Kontrol listesinin son sırasında bağlaşıklık (örn. tümceler arasında bağıntı olup olmadığı, anlam bağıntılarının nasıl sağlandığı, göndermenin hangi adlarla yapıldığı ve eksiltinin etkisi) ve bağlam (örn. yazarın okura doğrudan veya kurguda yer alan bir karakterin aracılığıyla seslenmesi, metnin belirli bir sayfasında yer alan sözcükleri kimin söylediğine bağlı olarak biçimin değişiklik göstermesi) incelenmektedir (Leech & Short, 1981, s. 64).

4. İnceleme

4.1 Yazar ve eserin Türk okuruna tanıtılması

4.1.1 Talât Sait Halman'ın ön sözü

Ses ve *Öfke* ilk defa Remzi Kitabevi tarafından 1965 yılında Dünya Muharrirlerinden Tercümeler Serisi kapsamında basılmıştır. Aynı çeviri daha sonra Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık tarafından basılmıştır. Çeviri eserde üç farklı iç yanmetin bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Kültür Bakanı olan ve akademisyen, yazar ve çevirmen olarak çok sayıda esere imza atan Talât Sait Halman tarafından "Ön söz" başlığı altında eserin Türk okuruna takdim edilmesidir. İkincisi, çevirmen tarafından eser hakkındaki birçok akademik yazı arasından seçilen Lawrence Edward Bowling'in (1948) "Faulkner: Technique of *The Sound and the Fury*" [Faulkner'in Ses ve *Öfke*'de Kullandığı Teknik] başlıklı makalesidir. "Çevirmenin birkaç notu" başlıklı yazı ise üçüncü yanmetin olarak okura sunulmaktadır. Bu üç yanmetin, yazarın ve eserin Türk okuru tarafından alımlanma ve yorumlanma şeklini etkileme potansiyeline sahip olması sebebiyle çalışmanın inceleme kapsamına dahil edilmiştir.

Ses ve *Öfke*'yi Faulkner'in "en güç ve en güçlü romanı" olarak tanımlayan ve detaylı bir ön söz yazısı kaleme alan Talat Sait Halman, eserin

- "yirminci yüzyılda yazılmış en iyi üç-beş romandan biri" olduğu (Halman, 1965, s. 7),
- Amerikan romanının gelişmesinde "bir dönüm noktası" olduğu (Halman, 1965, s. 7),
- Amerikan romanına "kendine özgü olan ilk boyutunu" kazandırdığı (Halman, 1965, s. 7),
- Amerikan romanının "benliğini anlayış serüvenini ilk doruğuna" ulaştırdığı (Halman, 1965, s. 7)
- Amerikan romanının "belki de en üstün örneği" olduğu (Halman, 1965, s. 9)

noktalarını vurgulayarak Ses ve *Öfke*'nin Amerikan edebiyatı içindeki yeri ve önemine açıklık getirmiştir. Halman tarafından dile getirilen bu noktaların en önemli rolü daha çok Türk okurunu Faulkner okumaya teşvik etmektir. Halman Türk okurunu 1960'lı yıllarda henüz alışık olmadığı modernist romanın özellikleri hakkında uyararak, Faulkner'in biçemi hakkında aşağıdaki bilgileri vermiştir:

- "anlaşılması zor bölümler ve darmadağın kronoloji[ye]" dayanması (Halman, 1965, s. 7),
- "ilk bakışta gereksiz görünen güçlüklerle dolu olması" (Halman, 1965, s. 8)
- "kolay haplar yutmaya alışmış okurların harcı [olmaması]" (Halman, 1965, s. 8)
- "okurun yaratıcı gibi çile çekmesini iste[mesi]" (Halman, 1965, s. 8)
- "tembellerin ve sabırsızların baş düşmanı" olması (Halman, 1965, s. 8)
- "anlatımdan iç monologlara ansızın atlamalar yapması" (Halman, 1965, s. 9)
- "keşmekeşten bir düzen" yaratması (Halman, 1965, s. 9)
- "upuzun karmaşık tümceler, bilinçaltından kopup gelmiş tuhaf sözler, anlama yardım etmeyen ve hatta yer yer hiç kullanılmayan noktalama, bölgesel konuşma özellikleri, darmadağın söyleyişler, gramer kurallarını vakit vakit hiçe sayan bir sentaks" üzerine kurulu olması (Halman, 1965, s. 9).

Halman, eseri "derinliğine inerek" okuyan Türk okurunun "değişik bir estetik görüş, üstün bir insanlık dramı ve güçlü bir yaşantı" geçireceğini vurgulayarak okurları Ses ve *Öfke*'yi okumaya davet ederken, eseri ancak çok çaba gösterenlerin anlayabileceğinin altını çizmiş ve çevirideki dilbilgisi ve imla hatalarının kaynak metinde de yer aldığına dikkat çekerek birtakım "tuhaf[lıkların]" çevirmenden kaynaklanmadığını anlatmıştır (Halman, 1965, s. 11).

Halman, *Güran*'in çevirisinde sorun veya hata gibi görünen bazı tümceler için "*Güran*'in çevirisinde pürüz arayanlar şunu unutmasın ki dört-başı-bayındır bir Faulkner çevirisi yoktur ve herhâlde olamaz da", "mutlak başarı kaç çeviriye nasip olmuştur ki?" ve "çeviri kokusu alanlar şunu akıldan çıkarmasın ki Ses ve *Öfke*'nin İngilizcesinde bile hafif bir çeviri kokusu vardır" gibi ifadeler kullanarak söz konusu "çevirinin bütünüyle başarılı olup olmadığını söyleme[nin] kolay olma[diğini]" ve çeviride birtakım aksaklıklar

görülebileceğini vurgulamıştır (Halman, 1965, s. 9). Diğer yandan, Güran'ın eseri çevirmekle ne kadar zor bir işin üstesinden geldiğini dile getirerek,

- orijinalini okumanın bile “yaman bir çaba gerektirdiği” bir metni “özellikle sentaksı İngilizceden apayrı bir dile” çevirmenin bir “mertlik” örneği olduğunu,
- eseri çevirmenin “her babayığidin harcı [olmadığını]”,
- çevirmenin “bu denli nankör bir işe girişmekle hayırlı bir hizmet” yapmış olduğunu vurgulamıştır (Halman, 1965, s. 9).

Ayrıca, Halman'ın Türkçe çeviriye ilişkin olarak değindiği bazı noktalar, 1960'lı yıllarda Türkiye'de yazın çevirisine nasıl bakıldığına ve yazın çevirmeninden neler beklendiğine de ışık tutabilir. Örneğin, Halman'ın, Gürman ile ilgili olarak “bir bakıma ihanet olan” adaptasyondan kaçındığını ve “çevirme görevini dürüstlükle yerine getirip romanının orijinaline sadık” davrandığını belirtmesi ile (Halman, 1965, s. 9), roman çevirisinde adaptasyonun tercih edilmediği görülmektedir; ve *Ses ve Öfke* gibi modernist romanın önemli bir örneğini temsil eden eserlerin Türk okuruna tüm özellikleri ile tanıtılması açısından kaynak-odaklı çevirinin teşvik edildiği ortaya çıkmaktadır.

Modernist roman, Türkiye'de 1950'li yıllarda ortaya çıkmış olsa da, o yıllarda Türkiye'deki örneklerin (örn. Tanpınar'ın *Huzur* romanı) Batı tarzındaki modernist romanlarla eşdeğer olarak kabul edilemeyeceği görüşü yaygındır (bkz. Belge, 1998, s. 38; Gümüş, 2015, s. 57). Türkiye'de bireyin iç dünyasının derinliğini veren ve bu doğrultuda modernist yazım teknikleri kullanan romanlar 1970'li yıllardan sonra ortaya çıkmıştır (Belge, 1998, s. 38; Gümüş, 2015, s. 57). *The Sound and The Fury* eserinin Türkiye'de Batı tarzı modernist romanların yazılmasına katkıda bulunacağını düşünen Halman bu nedenle “Türkiye'nin çağdaş Batı edebiyatını kendi kültürüne sindirme çabasında” olduğu bir süreçte “*Ses ve Öfke*'nin Türkçeye kazandırılmasını[nın] önemli bir dönemeç” olduğunu vurgulamış ve “Amerikan edebiyatının şaheserlerinden biri olan” bu romanın Türk yazarlarına “yeni sesler” ve “yeni anlayışlar” kazandıracağını belirterek Faulkner'ın biçimsel özelliklerinin Türkçe'ye aktarılmasının taşıdığı önemi vurgulamıştır (Halman, 1965, s.11).

The Sound and the Fury eserinin, modernist romanın biçimsel özelliklerinin Türk edebiyat alanına kazandırılması bakımından oynadığı rolü göz önünde bulunduran Halman, Faulkner'ın biçimi üzerine yabancı kaynaklarda yazılmış çok sayıda makale olduğunu belirterek, “Rasih Güran bütün bu kaynakları da kullanarak yeni, uzun ve orijinal bir ön söz yazsaydı hem *Ses ve Öfke*'nin aydınlatılması ve değerlendirilmesi bakımından Türk okuruna daha fazla yarar sağlardı hem de yeryüzünde hacmi hızla artmakta olan Faulkner eleştirilerine sağlam bir Türkçe inceleme katmış olurdu” eleştirisinde bulunmuştur (Halman, 1965, s. 10). Bu eleştiri üzerinden, Kültür Bakanı olarak da görev yapmış olan Halman tarafından çeviriye ve çevirmene önemli görevler yüklenmiş olduğu da anlaşılmaktadır: çevirmenin görevinin sadece yazarın biçimsel özelliklerini dikkate alarak kaynak-metin odaklı bir çeviri yapmakla sınırlandırılmadığı, o yıllarda Batı edebiyatını kendi edebiyat alanına ‘sindirme çabasında’ olan Türkiye'ye yabancı

edebiyat eleştirileri ve akademik yazıların da aktarılarak Batı tarzı edebiyat akımlarının tanıtımı için fırsat yaratılması görevinin de çevirmene yüklendiği görülmektedir.

4.1.2 Lawrence Edward Bowling'in makalesi

Bilinç akışı üzerine akademik yazılar yazan bir yazar olan Bowling'in 1948 yılında *The Kenyon Review* dergisinde Faulkner'in biçemsel özellikleri üzerine yazmış olduğu makale *Ses ve Öfke*'ye yanmetin olarak eklenmiştir. Makalede, Faulkner'in alışılmamış biçiminin okurları şaşırttığı, italik olarak yazılan tümcelerın eser için büyük bir önem taşıdığı, bilinç akışı tekniğinin özellikleri, eserde kronolojik bir sıra takip edilmediği, Compson kardeşlerinin anlatılarındaki biçemsel özelliklerin birbirinden farklı olduğu, eserin biçemsel özelliklerinin konudan ayrılmaz bir bütünlük oluşturduğu, biçemsel özelliklerin göz önünde bulundurulmaması hâlinde eserin tam olarak anlaşılamayacağı gibi biçem-odaklı bilgilerin yanında eserin konusuna da detaylı bir şekilde yer verilmiştir (Bowling, 1948, s. 552-566).

4.1.3 Çevirmen notu

Rasih Güran, Türkçeye önemli eserler (örn. *Gazap Üzümleri*, *Pippin IV*'ün Kısa Süren Saltanatı, *Dünyayı Sarsan On Gün ve Çıplak ve Ölü*) kazandıran bir çevirmen ve yazardır. Nazım Hikmet'in yeğeni olarak da tanınan Güran, "Çevirmenin birkaç notu" başlığı altında üç maddelik kısa bir yanmetin olarak yazdığı yazıda yazarın en zor romanını çevirmek istemesinin nedenini çevirinin "birtakım bilgileri olduğu kadar, bu bilgileri yoğuracak, onlara can verecek bir iç yaşantısı gerektirmesi[ne]" bağlamıştır (Güran, 1965, s. 30). Güran, Halman'a Faulkner tanıtımından dolayı, Murat Belge ve Ferit Erkman'a da çeviri aşamasındaki yardımlarından dolayı teşekkür ederek yazısını tamamlamıştır (Güran, 1965, s. 30).

4.2 Benjamin'in düşünce biçiminin Türkçeye aktarılması

4.2.1 Sözcük Kullanımı

4.2.0.1 Somut sözcükler

Benjamin'in monoloğundaki tüm sözcükler somut özellik taşımaktadır. 'Yaprak', 'çimen', 'ağaç' ve 'çit' Benjamin bölümünde en sık geçen somut sözcüklerdendir. Soyut sözcük kullanmayan Benjamin duygularını ifade etmek için 'beğenmek', 'sevmek', 'nefret etmek' ve 'iğrenmek' gibi sözcükleri kullanmamaktadır. Bu nedenle, Benjamin'in duygularının okur tarafından anlamlandırılması güçleşmektedir. Benjamin beğendiği ya da nefret ettiği şeyleri tekrarlayarak açığa vurmaktadır. Benjamin'in sevdiği ya da sevmediği şeylerin, okur tarafından biçemsel özelliklerin takip edilmesi yoluyla anlaşılması beklenmektedir. Bunun nedeni, Benjamin'in duygularını anlaşılmasız kılmak değil, Benjamin'in ne kadar basit düşündüğünü okura göstermektir. Amacı kaynak metine ait biçemsel özellikleri erek dilde yeniden oluşturmak olan bir çeviride, soyut isim kullanılmaması, sık geçen somut sözcüklerin gereksiz tekrarlar olarak kabul edilmemesi gerekmektedir.

Yukarıda anlatılan durumun en belirgin örneği, kız kardeşi Candace'i çok seven Benjamin'in kardeşini konu alan tümcelerde belirli sözcükleri tekrar etmesidir:

- (1) Caddy **smelled like** leaves (Faulkner, 1987, s. 6).
Caddy yapraklar **gibi kokuyordu** (Faulkner, 1965, s. 34).
- (2) Caddy **smelled like** trees in the rain (Faulkner, 1987, s. 14).
Caddy yağmurda ıslanan ağaçlar **gibi kokuyordu** (Faulkner, 1965, s. 45).
- (3) She **smelled like** trees (Faulkner, 1987, s. 43).
Ağaçlar **gibi kokuyordu** (Faulkner, 1965, s. 66).

Bu örneklerde de görüleceği gibi, çevirmen kitap boyunca sık kullanılan "smelled like" ifadesini çevirmek için alternatif sözcükler (örn. kokusu ağaca benziyordu, kokusu ağaç gibiydi) kullanmamış, kaynak metindeki tekrarı koruyarak Benjamin'in düşünce biçemi nedeniyle tekdüze tümceler kurduğunu ve tümce kuruluşundaki monotonluğu okura yansıtmıştır. Benjamin'in kendisine özgü bir düşünce biçimine sahip olmasının başka bir nedeni de sinestezidir. Duyuların birlikte algılanması ya da birbirine karışması olarak ifade edilen sinestezisi nedeniyle hastalar hatırlayamadıkları bir olayı yıllar sonra hafızaları ile değil, olaya atfettikleri bir koku veya renk sayesinde hatırlayabilmektedir çünkü hafızaları ses ve görüntü gibi algıları beyne koku veya renk olarak işlemektedir (Cytowic, 2002, s. 32). Benjamin kendisi için önemli olan olayları (çamaşırların rüzgârda dalgalanması ve annesinin uzaktan gelerek kendisine yaklaşması) hatırladığında söz konusu olayların (yapılan hareketin) kokusunu duyduğunu ifade etmektedir (Smith, 2017, s. 31).

- (4) I could **smell the clothes flapping** (Faulkner, 1987, s. 14).
Çırtıtırılan çamaşırların kokusunu duyuyordum (Faulkner, 1965, s. 40).
- (5) Then they all stopped and it was dark, and when I stopped to start again I could hear Mother, and **feet walking fast away**, and I could smell it. Then the room came, but my eyes went shut. I didn't stop. I could smell it (Faulkner, 1987, s. 34).
Sonra tümü durdular, karanlıktı ve ben de yeniden başlamak için durduğum zaman işittim **annemi**, hızlı hızlı yürüyerek **uzaklaşan ayaklarını ve duyduğum kokusunu**. Sonra o da bana doğru geldi, ama kapandı gözlerim. Durmadım. **Kokusunu alıyordum** (Faulkner, 1965, s. 58).

Dördüncü örnekte, Benjamin'in bahçeye asılan çamaşırların rüzgâr nedeniyle bayrak gibi dalgalandığını görmesi üzerine dalgalanma hareketinden bahsederken görme yerine koklama duyusunu dile getirmiştir. Çeviride ise, Benjamin'in dalgalanma hareketinin yerine çamaşırların kokusunu duyduğunun ifade edilmesi, karakterin sinestezik düşünce biçiminin erek metne yansıtılamamasına neden olmuştur. Beşinci örnekte ise, Benjamin annesinin yanına yaklaşmasını anlatırken, bu hareketin kokusunu duyduğunu ifade etmektedir. Ancak çeviride Benjamin'in vurguladığı olayın yaklaşma hareketinin kokusu yerine annesinin (annesinin ayaklarının) kokusu olduğu görülmektedir. Benjamin'in sinestezisi rahatsızlığının Türkçe çeviriye yansıtılamamasının nedeni, karaktere özgü

düşünce biçemi nedeniyle ortaya çıkan birtakım anlatım bozuklukları ve anlam bütünlüğünü bozan ifadelerin çevirmen tarafından sistematik olarak düzeltilmesidir.

4.2.0.2 Altsözcükleme

Altsözcükleme bir sözcüğün uygun bir bağlamda kullanılamaması, söylenilmek istenen bir şeyin başka sözcük ya da sözcüklerle ifade edilmesidir (Fowler, 1986, s. 152). Bu durum, bireyin sözcük dağarcığındaki eksiklerden, ifade edilmek istenen kavramların tam olarak bilinmemesinden ya da bu kavramların tam olarak algılanamamasından kaynaklanabilir (Fowler, 1986, s. 152).

- (6) We drank the **sassprilluh** and T. P. pushed the bottle through the lattice, under the house, and went away. (Faulkner, 1987, s. 41)

Sarsprillayı içtik ve T.P. şişeyi parmaklığın arasından itti, evin altına, ve gitti (Faulkner, 1965, s. 65).

- (7) Caddy got the box and set it on the floor and opened it. **It was full of stars.** (Faulkner, 1987, s. 41).

Caddy kutuyu getirdi, yere koydu, açtı. Yıldızlarla doluydu kutu (Faulkner, 1965, s. 65).

- (8) Caddy fought. They both **breathed fast** (Faulkner, 1987, s. 47).

Caddy savaşıyordu. İkisi de hızlı hızlı soluyorlardı (Faulkner, 1965, s. 72).

Benjamin'in, Türkçe eşdeğeri saparna olan ve sarsaparilla bitkisinden yapılan bir içki çeşidini anlatırken, 'sarsaparilla'yı tam olarak dile getiremeyip, "sassprilluh" ifadesini kullanması altsözcükleme örneğidir. Benjamin'in, kutunun parlak bir kaplıkla kaplı olmasını anlatmak isterken, 'sparkly box' (parlak/parıltılı kutu) ifadesini bilemediği için kutunun içinin yıldızlarla dolu olduğunu dile getirmesi de altsözcüklemeye örnektir. Çok koştuıkları için nefes nefese kalan kardeşlerinin durumunu anlatan Benjamin'in 'pant' ya da 'gasp' (nefes nefese kalmak) ifadelerini bilemediği için 'breathe fast" (hızlı nefes almak) ifadesini kullanmış olması da başka bir altsözcükleme örneğidir. Örneklerden de görülebileceği gibi, çevirmen kaynak metindeki altsözcükleme özelliğini Türkçede korumuştur.

4.2.1.3 Geçişli Eylemler

Benjamin karakterinin düşünce biçimini yansıtan özelliklerden biri de geçişli fiillerle birlikte nesne kullanmaması; yani geçişli filleri geçişsiz filler gibi kullanmasıdır. Bu durum, Benjamin'in bazen gözüyle görebildiği bir nesneyi bile algılayamamasından veya nesneyi fark edememesinden kaynaklanmaktadır (Fowler, 1986, s.133). Benjamin eylemler ile bu eylemlerin nesnelere üzerindeki etkileri arasında ilişki kuramamaktadır (Fowler, 1986, s. 169) ve sadece kendisinin özne olduğu tümcelerde geçişli filleri nesne ile beraber kullanmaktadır. Bu durum, düşünce biçimine aşağıdaki şekilde yansımaktadır:

- (9) [...], they were **hitting** (Faulkner, 1987, s. 3).
[...], **vuruyorlardı** (Faulkner, 1965, s. 31).
- (10) It was red, flapping on the pasture. Then there was a bird slanting and tilting on it. Luster **threw**. The flag flapped on the bright grass and the trees (Faulkner, 1987, s. 3).
Kırmızıydı, çayırın üstünde dalgalanıp duran. Sonra bir kuş vardı üzerine doğru inen. Luster **fırlattı**. Bayrak aydınlık otların üstünde dalgalanıyordu ve ağaçların (Faulkner, 1965, s. 31).
- (11) "Come here, Jason." Father said. Jason **threw into the fire**. It hissed, uncurled, turning black (Faulkner, 1987, s. 56).
"Gel buraya bakayım." dedi Babam. Jason **ateşe attı**. Kâğıt tısladı, düzlendi ve kararmaya başladı (Faulkner, 1965, s. 91).

Dokuzuncu örnekte, oyuncuların golf oyunu sırasında topa vurmasından bahsedilmektedir. Ancak, Benjamin 'they were hitting the ball' ifadesi yerine sadece "they were hitting" ifadesini kullanarak kaynak dil okurunun beklentilerinin aksine "hit" fiilini geçişsiz bir fiilmiş gibi kullanmıştır. Bu durum, Benjamin tarafından golf oyuncularının neye vurduğunun ya da ne amaçla vuruş yaptığının anlaşılmadığını göstermektedir (Bockting, 1995, s. 45). Onuncu ve on birinci örneklerde, 'Luster threw the flag' ve 'Jason threw the paper into the fire' tümcelerindeki fiiller nesne almadan kullanılarak geçişsiz duruma getirilmiştir. Çevirmen, kaynak metinde geçişli fiillerin geçişsiz fiiller gibi kullanılması özelliğini korumuştur.

4.2.2 Dilbilgisel Kategori

4.2.2.1 Kiplik

Benjamin'in monoloğunda sadece 'could' kipi tercih edilmiştir. Bu kipin kaynak metin içindeki önemi, koklama duyusu çok güçlü olan Benjamin'in koklayabilme yetisinin vurgulanmak istenmesinden kaynaklanmaktadır (Bockting 1995, s. 51).

- (12) [...] but I **could smell** the bright cold (Faulkner, 1987, s. 3).
[...] ama **kokluyorum** pırıl pırıl soğuğu (Faulkner, 1965, s. 33).
- (13) I **could smell** the sickness (Faulkner, 1987, s. 47).
Hastalığı kokluyordum (Faulkner, 1965, s.82).
- (14) I **could smell** Versh and feel him (Faulkner, 1987, s.20).
Versh'in kokusunu **duyuyorum** onu seziyorum (Faulkner, 1965, s.52).

Yukarıdaki örneklerde görülebileceği gibi, çeviride 'koklayabiliyordum' yerine "kokluyorum" ve "kokusunu duyuyorum" ifadeleri kullanılmıştır. 'Could' kipinin Benjamin'in düşünce biçiminin önemli bir parçasını oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda

(Bockting, 1995, s. 51), çevirmenin bu kipi kullanmaktan kaçınmasının belirli bir sebebinin olup olmadığını sorgulamak gerekir. Benjamin'in kokladığını ifade ettiği şeyler genellikle okurun beklentilerine aykırı olduğundan (örn. 'soğuğu koklamak', 'hastalığı koklamak'), çevirmen bu durumu 'could' kipi ile daha çok ön plana çıkarmaktan kaçınmak istemiş olabilir.

4.2.2.2 Tümce yapısı

Benjamin basit tümceler kurabilmekle birlikte, kısa ve basit tümceleri 've' bağlacı ile birbirine ekleyerek uzun tümceler elde edebilmektedir. Bu biçimsel özelliğin en büyük etkisi, okura bir çocuk masalı okuyor ya da bir çocuğun konuşmasını dinliyor hissi vermesidir:

(15) Dilsey came with a blanket **and** spread it over her **and** tucked it around her (Faulkner, 1987, s. 44).

Dilsey bir battaniye ile geldi, üzerine örttü, sardı her yanını (Faulkner, 1965, s. 67).

(16) It kept on making it **and** I couldn't tell if I was crying or not, **and** TP fell down on top of me, laughing, **and** it kept on making the sound **and** Quentin kicked T.P. **and** Caddy put her arms around me, **and** her shining veil, **and** I couldn't smell trees anymore **and** I began to cry (Faulkner, 1987, s. 40).

Ses çıkarıyordu **ve** ben bilmiyordum ağlayıp ağlamadığımı, T.P. üstüme yuvarlandı, gülerek, o hep ses çıkarıyordu. Quentin T.P.'ye tekme attı, Caddy kolları ile sardı beni, parıldayan duvağı, duyamıyorum ağaçların kokusunu artık **ve** başlıyorum ağlamaya (Faulkner, 1965, s. 64).

Türkçe çeviride 've' bağlacının çok fazla tekrar edilmesinden düzenli olarak kaçınılmıştır. Bu bağlacın kaynak metindeki en önemli görevi, Benjamin'in zihinsel olarak zor ve karmaşık tümceler kurma yetisine sahip olmadığını göstermektir. On altıncı örneğe baktığımızda, kaynak metinde "and I couldn't smell trees anymore and I began to cry" (artık ağaçları koklayamıyordum **ve** ağlamaya başladım) ifadesi yerine 'and I couldn't smell trees anymore **so** I began to cry' (artık ağaçları koklayamıyordum bu yüzden ağlamaya başladım) ifadesinin gelmesinin daha uygun olacağını görmekteyiz. Böyle bir durumda, kaynak metinde 'so' yerine 'and' bağlacının tercih edilmesinin nedeni bağlama uygun bağlaç kullanımı gibi bilişsel beceri gerektiren biçimsel özelliklerin Benjamin tarafından kullanılmadığını okura göstermektir. Çevirmen "duyamıyorum ağaçların kokusunu artık ve başlıyorum ağlamaya" ifadesi ile 've' bağlacına yüklenen bu önemli görevi korumuştur; ancak kaynak metinde bağlacın tekrarlı olarak kullanıldığı tümcelerde tekrarlardan kaçınmak için nokta ve virgül gibi noktalama işaretleri kullanmıştır.

4.2.2.3 Temel tümceye bağlı iç tümcenin noktalama işareti ile bitirilmesi

(17) 'Shut up that moaning.' Luster said (Faulkner, 1987, s. 2).

"Kes şu ulumayı," dedi Luster (Faulkner, 1965, s. 32).

- (18) "What is it now." Mother said (Faulkner, 1987, s. 2).
"Yine ne var," dedi Annem (Faulkner, 1965, s. 32).
- (19) "I know, I know." Uncle Maury said (Faulkner, 1987, s. 3).
"Biliyorum, biliyorum," dedi Maury Dayı (Faulkner, 1965, s. 33).

Yukarıdaki örnekler, Benjamin'in kaynak metinde temel tümceye bağlı (örn. "Luster said") iç tümceden (örn. "shut up that moaning") sonra virgül kullanarak, tümceyi nokta ile böldüğünü göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, "'Shut up that moaning,' Luster said" tümcesi "'Shut up that moaning.' Luster said" hâline gelmiştir. Tümce yapısındaki bu değişikliğin nedeni, geçişli fiiller başlığı altındaki örneklerde de görüldüğü gibi, Benjamin'in geçişli fiilleri geçişsiz olarak kullanmasıdır. Yukarıdaki tümceler, Benjamin'in dünyasında 'say' fiilinden sonra nesne kullanımının gerekmediğine işaret etmektedir çünkü karakter bilişsel olarak bir eylem ile bir nesneyi ilişkilendirme sorunu yaşamaktadır (Bocking, 1994, s. 160). Türkçe çeviride ise, Benjamin'in düşünce biçimine özgü bu özelliğin oluşturulmadığı ve nokta kullanımının yerini virgüle bıraktığı görülmektedir. Çevirmen bu durumu "Türkçe çeviride, diyalogların birinci parçasından sonra, söyleyenin adı yerine küçük harfle dedi sözcüğü geldiği için, nokta yerine virgül kullanılmıştır" (Güran, 1965, s. 13) notu ile açıklamıştır. Çevirmenin notu, Benjamin'in düşünce biçimine özgü dil kullanımlarının, Türkçe tümce yapılarına, noktalama işaretlerine ve benzeri dil kullanımlarına uygun düşmeyen durumlarda dil kurallarına uygun olarak düzeltildiğini ve normlardan sapmaların önlenildiğini göstermektedir.

4.2.3 Değişmeceli dil

4.2.3.1 Kişileştirme

Benjamin'in monoloğunda geçen en önemli biçimsel özellik, cansız varlıkların kişileştirilmesidir:

- (20) The **spoon came** up to my mouth (Faulkner, 1987, s. 18).
Kaşık ağızıma çıktı (Faulkner, 1965, s. 50).
- (21) The **cushion went** away (Faulkner, 1987, s. 49).
Yastık uzaklaştı (Faulkner, 1965, s. 84).

- (22) *I couldn't see it, but my hands saw it, and I could hear it getting night, and my hands saw the slipper but I couldn't see myself, but my hands could see the slipper, and I squatted there, hearing it getting dark* (Faulkner, 1987, s. 55).

Görmüyordum, ama ellerim görüyordu terliği, bastırıldığını işitiyorum gecenin ve terliği görüyordu ellerim, ben orada çömelmişim, işiterek karardığını ortalığın (Faulkner, 1965, s. 91).

Yukarıdaki örneklerde, kişileştirme sanatı ile Benjamin'in kendi elleri üzerinde kontrolü olmadığı ve kendisi bir olayın farkında olmasa da motor hareketlerinin

kendiliğinden gerçekleştiği izlenimi verilmiştir. Bu durumun nedeni, okura Benjamin'in beş duyusunun tuhaf bir şekilde çalıştığını ve karakterin duyularını kontrol edemediğini göstermek olabilir. Yirmi birinci örnekte ise, "[y]astık uzaklaştı" ifadesinde kişileştirme yapılarak Benjamin'in pek çok olayı diğer insanlardan daha farklı algıladığı gösterilmektedir. Çeviride kişileştirme sanatı korunarak, Benjamin'in düşünce biçimine özgü olan bu özellik erek dil okuruna aktarılmıştır. Bu noktaya kadar görülen biçimsel özelliklerin ışığında, yirmi ikinci örnekte Türkçe çeviriye ilişkin olarak dikkati çeken özellikler, çeviride 've' bağlacının tekrarından mümkün olduğunca kaçınılmış olunması, "could(n't)" kipinin altında yatan anlamın çeviriye yansıtılamaması, ve - kaynak metinde böyle bir biçimsel özellik bulunmamasına rağmen - çeviride Benjamin'in düşünce biçiminin diğer insanlardan farklı olduğunu göstermek için kaynak metindeki kurallı (düz) tümcelerin devrik tümce hâline getirilmesidir.

4.2.3.2 Yineleme

(23) I could hear them talking. I went out the door **and** I couldn't hear them, **and** [...] I **tried to say**, but they went on, **and** I went along the fence, **trying to say**, and they went faster. Then they were running and I came to the corner of the fence **and** I couldn't go any further, **and** I held to the fence, looking after them and **trying to say** (Faulkner, 1987, s. 59).

Konuştuklarını duyabiliyordum, kapıdan çıktım, konuştuklarını duyamıyorum. [...] Onlara **söylemek istiyorum** ama onlar yürüyorlar, ben de yürüyorum parmaklık boyunca, **söylemeye çalışarak**, ama onlar daha çabuk yürüyorlar. Sonra koşmaya başladılar, ben parmaklığın köşesine geldim, daha ileri gidemedim, parmaklığa yapıştım, arkalarından bakakaldım, **söylemeye çalışarak** (Faulkner, 1965, s. 74).

Benjamin'in anlatısında belirli sözcük ve bağlaçların tekrar edilmesinin temel görevi, karakterin yaşına rağmen sözcük dağarcığının oldukça fakir olduğunu göstermektir. Bazı sözcük ve bağlaçların sık ve sistematik olarak tekrar edilmesi, Benjamin'e dili yeni öğrenen bir çocuk gibi algılanmasına neden olmaktadır. Türkçe çeviriye genel olarak bakıldığında, yinelemelerden sistematik olarak kaçınıldığı görülmektedir. Örnekten de anlaşılabilir gibi, çeviride 've' bağlacının tekrarından -kaynak metinde en çok tekrar ettiği paragraflar da dâhil olmak üzere- kaçınılmıştır. Bunun nedeni, bu tür yinelemelerin okur tarafından çeviri hatası olarak algılanmasını önlemek olabileceği gibi çeviride monoton bir anlatımın önüne geçilmeye çalışılması da olabilir. Çevirinin amacı kaynak metnin biçimini erek dilde yeniden oluşturmak ise, "trying to say" tekrarında olduğu gibi kaynak metinde yapılan diğer yinelemelerin sıklığının korunması gerekmektedir.

4.2.3.3 Grafolojik unsurlar

Leech ve Short, grafolojik (yazımsal) unsurların (örn. yazım, büyük harf kullanımı, heceleme ve italik harf kullanımı) biçimin küçük ve yüzeysel bir bölümünü oluşturduğunu vurgulamış olsa da (Leech & Short, 1981, s. 105), grafolojik unsurlar *The Sound and The Fury*'de Benjamin'in düşünce biçimini yansıtan en önemli biçimsel özellik olarak

karşımıza çıkmaktadır. Eserdeki grafolojik sapmalar, olayların zamanında yaşanan de-ğişikliği vurgulamak için yapılmıştır. İtalik harf kullanımının romandaki diğer bir görevi ise Benjamin'in farkında olmadan zaman içinde yolculuk yapmasına neden olan bazı imgeleri ön plana çıkarmaktır. Benjamin'in anlatısında geçen diğer grafolojik özellik ise noktalama işaretlerinin içinden sadece nokta ve virgülün kullanılmış olmasıdır. Bu biçimsel özelliğin amacı, Benjamin'in tonlama farklılıklarını ve anlamsal farklılıkları algılayamıyor olduğunu okura göstermek olabilir.

(24) She climbed the fence with the letter in her hand and went through the brown, rattling **flowers**. Mrs Patterson came to the door and opened it and stood there. *Mr Patterson was chopping in the green **flowers**. He stopped chopping and looked at me* (Faulkner, 1987, s. 13-14).

Elinde mektup parmaklığı tırmandı ve hışırdayan kahverengi çiçeklerin arasından yürüdü. Misis Patterson geldi, kapıyı açtı, önünde durdu. *Mister Patterson yeşil çiçeklerin içinde odun yarıyordu. Biraktı ve bana baktı* (Faulkner, 1965, s.40).

(25) *Here, les finish drinking this here **sassprilluh**. It make me feel just like a squinch owl inside.* We drank the **sassprilluh** and T.P. pushed the bottle through the lattice, under the house, and went away (Faulkner, 1987, s. 38).

Şu **sassprillayı** içip bitirelim. Sanki içimde bir baykuş varmış gibi yakıyor beni. **Sasprillayı** içtik ve T.P. şişeyi parmaklığın arasından itti, evin altına ve gitti (Faulkner, 1965, s. 62).

Yirmi dördüncü örnekte, Benjamin'in kardeşi Caddy ile çiçeklerin arasında yürüyen Mrs Patterson'a mektup göndermesinden bahsederken, geçmişte Patterson'un çiçeklerin arasında odun yarıdığı esnada Mrs Patterson'a mektup getirdiğini hatırlamıştır. İki farklı bağlamda geçen 'çiçek', karakterin bilinç akışında geçmiş zamana yolculuk yapmasına neden olmuş ve bu sebeple geçmiş zamanda geçen olay italik olarak yazılmıştır. Benjamin zaman kavramına sahip olmadığı için, olayların kronolojik sırasını karıştırmaktadır. İtalik harf kullanımının görevi Benjamin'in zaman içinde geçmişe ve şimdiki zamana geçişi hakkında okuru haberdar etmektir. Yirmi beşinci örnekte ise, "[h]ere, les finish drinking this here sassprilluh" ve "[w]e drank the sassprilluh" tümceleri kronolojik bir sıra içinde geçiyor gibi görünse de iki farklı bağlam ve zamanda geçen olaylardır. Kaynak metinde italik harf kullanımına atfedilen bu önemli görev çeviride de korunarak okurun Benjamin'in zaman içindeki yolculuğunun farkına varması sağlanmıştır.

4.2.4 Bağlılık ve Bağlam

Benjamin'in 'burada' ve 'orada', 'şu anda' ve geçmişte' gibi kavramlar arasındaki farkı algılayamıyor olması ve olayların oluş sırasını birbirine karıştırıyor olması, okurun metnin bağlamı konusunda zorluk çekmesine neden olmaktadır. Ayrıca, Benjamin'in monoloğunda yer ve zaman belirteçleri ya tamamen tümceden çıkarılmış ya da aşırı bir şekilde vurgulanmıştır:

(26) They were coming toward **where the flag was** and I went along the fence (Faulkner, 1987, s. 2).

Bayrağın olduğu yere geliyorlardı ve ben yürüdüm parmaklık boyunca (Faulkner, 1965, s. 31).

(27) "Found it under **this here** bush." Luster said (Faulkner, 1987, s. 38).

"Çalılığın içinde buldum," dedi Luster (Faulkner, 1965, s. 72).

(28) "Reach it again, and I chop it right off with **this here** butcher knife." Dilsey said (Faulkner, 1987, s. 44).

"Eğer bir daha uzat, *şu* satırla keserim elini, görürsün," dedi Dilsey (Faulkner, 1965, s. 79).

Yirmi altıncı örnekte, kaynak metinde 'they were coming toward the flag' (bayrağa doğru geliyorlardı) ifadesi yerine "they were coming toward where the flag was" (bayrağın olduğu yere doğru geliyorlardı) kullanılmıştır. Bu durumun nedeni, Benjamin'in bilişsel dünyasında bir nesnenin kendisine değil, nesnenin içinde bulunduğu görsel alana öncelik vermesidir. Bu durum, Benjamin'in geçişli fiillerle birlikte nesne kullanmamasının başka bir nedenidir. Bu örnekte, "[b]ayrağın olduğu yere geliyorlardı" ifadesi ile söz konusu biçimsel özellik erek dile aktarılmıştır. Yirmi yedi ve yirmi sekizinci örneklerde olduğu gibi, çift gösterici konumunda olan ve ölçünlü dilde kullanılmayan "this here", Türkçe çeviride bazı yerlerde tamamen tümceden atılmış, bazı yerlerde ise yerini 'bu' veya 'şu' gibi ifadelerle bırakmıştır. Bu durum, çevirmenin ölçünlü dilin normlarına uymayan biçimsel özellikleri normlara uygun hâle getirmeye çalışmasından kaynaklanmaktadır (bkz. Güran, 1965, s. 13).

Bağlaşıklık için önem taşıyan başka bir biçimsel özellik de bağlaçların kullanımudur. Ancak, örnekte de görmüş olduğumuz gibi, Benjamin'in monoloğunda bağlaçlar sadece tümceleri birbirine bağlamakta tümceler arasında anlamsal bir bağlantı kurma görevini tam olarak karşılayamamaktadır. Diğer bir ifadeyle, Benjamin bölümünde sözcükleri, tümcecikleri ve tümceleri sözdizimsel olarak birbirine bağlayan bağlaçlar farklı düşünceleri birbirine bağlama görevini çoğu zaman yerine getirememektedir:

(29) He was still laughing, **and** I couldn't stop, **and** I tried to get up **and** I fell down, **and** I couldn't stop (Faulkner, 1987, s. 15).

Halâ gülüyordu ve ben tutamıyordum kendimi, ayağa kalkmaya çalıştım, düştüm, ve tutamıyordum kendimi (Faulkner, 1965, s. 47).

Kaynak metinde, 'he was still laughing, and I couldn't stop. I tried to get up, **but** I fell down, and I couldn't stop' ifadesinin yerine özellikle "[h]e was still laughing, and I couldn't stop, **and** I tried to get up **and** I fell down, and I couldn't stop" ifadesinin kullanılmış olması bağlaşıklık araçlarının gereksiz ve uygun olmayan bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Bu gibi gereksiz ve uygun olmayan bağlaç kullanımları Türkçe çeviride

düzeltilmiş, yerine ya noktalama işaretlerinden biri kullanılmış ya da daha uygun bir bağlaç getirilmiştir. Yukarıdaki örnekte, çeviride 've' bağlacının kullanımının uygun olmadığı durumlardan birinde bağlacın yerine virgöl getirildiği, diğerinde ise bağlacın tümceden çıkarıldığı görülmektedir.

Sonuç

Modernist romanın biçimsel özelliklerinin Batı tarzı modernist romanlarda görüldüğü şekliyle Türkiye'de henüz ön plana çıkmamış olduğu 1965 yılında Türkçeye çevrilen *The Sound and The Fury* eserindeki Benjamin karakterinin anlatısında geçen ve karakterin bilişsel düzeyine paralel olarak gelişen düşünce biçiminin Türkçeye nasıl aktarıldığını incelemek için yola çıkan bu çalışmada, Rasih Güran tarafından Türkçeye kazandırılan çeviri ile ilgili olarak, Benjamin'in

- sözcük dağarcığındaki yetersizlik nedeniyle ortaya çıkan altsözcükleme özelliğinin çeviride korunduğu;
- basit tümce yapısının korunduğu;
- cansız varlıkları kişileştirme özelliğinin çeviride oluşturulduğu;
- şimdiki zamandan geçmiş zamana geçişlerde kullandığı italik harflerin çeviride korunduğu;
- geçişli fiilleri geçişsiz fiil gibi kullanmasının herhangi bir anlatım bozukluğuna sebep olmadığı durumlarda Türkçeye aktarıldığı;
- sinestezik algı şeklinin düşünce biçimine yansımaları sonucunda kaynak metinde anlatım bozukluğuna yol açan ifadelerin, çeviride Türkçe anlatım kurallarına uygun olarak düzeltilindiği;
- başka kiplerin yerine düzenli olarak kullanılan "could" kipinin Türkçede anlatım bozukluğuna yol açtığı durumlarda farklı şekillerde çevrildiği;
- noktalama işareti kullanımının Türkçenin kurallarına uygun olmadığı durumlarda, kurallara uygun olarak değiştirildiği ve bu durumun, geçişli fiillerle birlikte nesne kullanmayan Benjamin'in bazı ifadelerinde geçen anlatım bozukluklarının düzeltilmesine de yol açtığı;
- düşünce biçimindeki basitliği ve tekdüzeliği yansıtmak amacıyla tekrar edilen bazı sözcük ve bağlaçların anlatım bozukluğuna yol açması durumunda tekrarlardan kaçınıldığı ve Benjamin'in düzgün olarak kullanamadığı bağlaçların, çeviride Türkçeye uygun olarak düzeltilindiği;
- kaynak metinde bağlaşıklık ve bağlamı olumsuz etkileyerek kaynak dil okuruna zorluk çıkaran bazı anlatım bozukluklarının Türkçe anlatım kurallarına uygun olarak düzeltilmesi nedeniyle Türk okurunun bilişsel yükünün belirli ölçüde azaltıldığı ortaya çıkmıştır.

Kültür Bakanı, akademisyen, yazar ve çevirmen kimliğiyle Türkiye için çok önemli isimlerden biri olan Talât Sait Halman tarafından yazılan ön sözde, eserin karmaşık bir kronolojiye sahip olmasına, okura eziyet çektirmesine, iç monologların sorun çıkarmasına, noktalama işaretlerinin yanlış kullanılmasına, garip sözcükler içermesine ve "gramer

kurallarını vakit vakit hiçe sayan bir sentaks[a]" dayanmasına rağmen; "değişik bir estetik görüş" yansıttığı, çağdaş Batı edebiyatı tarzını kendi bünyesinde oluşturmak isteyen Türk edebiyat alanı için yeni bir çıkır açacağı, modernist roman tarzının Türk yazarlarına "yeni sesler" ve "yeni anlayışlar" kazandıracağı dile getirilmiştir (Halman, 1965, s. 8-11).

Kaynak metindeki "tuhaf" dil kullanımlarının çevirmenden kaynaklanmadığının, erek metnin çeviri koktuğunu düşünenlerin kaynak metnin de çeviri koktuğunu bilmesi gerektiğinin ve her çeviride bazı "aksaklıkların" görülebileceğinin ön sözde vurgulaması (Halman, 1965, s. 8-11); bazı noktalama işaretlerinin Türkçe noktalama işaretlerinin kullanımına uygun olarak düzeltilmişinin belirtilmesi (Güran, 1965, s. 13) gibi hususlar, Türk okurunun modernist romanın biçimsel özelliklerine alışık olmadığı ve bu nedenle çeviride hata gibi görünen bazı dil kullanımlarının kaynak metinde de yer aldığı bilinmesi gerektiğinin düşünüldüğüne işaret etmektedir. Bu durumun diğer göstergeleri de, Lawrence Edward Bowling (1949) tarafından eserin biçimsel özelliklerinin modernist romana örnek olduğunu anlatmak için yazılan bir makalenin erek metne yanmetin olarak dâhil edilmesi ve anlatım bozukluğuna neden olan çoğu biçimsel özelliğin sistematik olarak Türkçe gramer ve anlatım kurallarına uygun olarak değiştirilmesidir.

Halman'ın ön sözünde, çevirinin yapıldığı yıllarda Türkiye'de çeviriye genel olarak nasıl bir rol biçildiğine ışık tutabilecek bazı göstergeler de mevcuttur: roman çevirisinde adaptasyonun "bir bakıma ihanet" olarak görülebileceği (Halman, 1965, s. 9), "orijinaline sadık" bir çevirinin "dürüstlük" olarak algılandığı (Halman 1965, s. 9) ve Batı tarzındaki yeni türlerin Türk edebiyat alanında yer edinmesine katkıda bulunmak için eserler üzerine yazılan yabancı makalelerin derlenerek çevirmen tarafından "yeni, uzun ve orijinal" bir ön söz yazılmasının gerekliliğine dair bilgiler çevirinin ön sözünde öne çıkan noktalar (Halman, 1965, s. 10).

Bu çalışmada, bilişsel biçembilimin çeviribilim çalışmalarına nasıl katkıda bulunabileceğine ışık tutmak amacıyla kaynak ve erek metinlerdeki düşünce biçemlerinin karşılıklı olarak incelenmesi için, Leech ve Short'un (1981) dört aşamadan oluşan biçimsel kontrol listesinden faydalanılmıştır; ve çeviriye dâhil edilen ön söz ve çevirmen notları çevirideki biçimsel tercihleri aydınlatmak üzere kullanılmıştır. Kaynak metnin biçimsel özelliklerinin erek dilde oluşturulmasının sadece çevirmenin kişisel tercihinine bağlı olmadığı, kaynak metin türüne ait biçimsel özelliklerin erek edebiyat alanında çevirinin yapıldığı dönemde kabul görüp görmediğinin ve erek dil okurunun bu tür biçimsel özelliklere aşina olup olmadığına da göz önünde bulundurulduğu sonucuna varılmıştır. Çevirmenin hayatta olmaması nedeniyle, bu çalışmada çevirmen ile görüşme gerçekleştirilememiştir. Gelecekte yapılacak bilişsel biçembilim çalışmalarında, röportaj yoluyla çevirmenin de incelemeye dâhil edilmesi, çeviride biçem konusu hakkında daha kapsamlı bilgi edinilmesine katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

- Baker, M. (2000). Towards a Methodology for Investigating the Style of a Literary Translator. *Target*, 12(2), 241-266.
- Belge, M. (1998). *Edebiyat Üstüne Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Boase-Beier, J. (2003). Mind Style Translated. *Style*, 37(3), 253-265.
- Boase-Beier, J. (2006). *Stylistic Approaches to Translation*. Manchester: St. Jerome.
- Bockting, I. (1994). Mind Style as an Interdisciplinary Approach to Characterisation in Faulkner. *Language and Literature*, 3(3), 157-174.
- Bockting, I. (1995). *Character and Personality in the Novels of William Faulkner: A study in psychostylistics*. Amsterdam: University of Amsterdam Press.
- Bowling, L. E. (1948). The Technique of *The Sound and the Fury*. *Kenyon Review*, 10(4), 552-566.
- Childs, P. (2011). *Modernist Literature: A Guide for the Perplexed*, London: Continuum.
- Cytowic, R. E. (2002). *Synesthesia: A Union of the Senses*. Cambridge: The MIT Press.
- Daniel J. S. (1997). *William Faulkner: The Making of a Modernist*. Chapel Hill: U. of North Carolina Press.
- Eagleton, T. (1976). *Marxism and Literary Criticism*, London: Methuen.
- Faulkner, W. (1987). *The Sound and the Fury*. New York: Vintage.
- Faulkner, W. (1965). *Ses ve Öfke*. (çev. R. Güran). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Fowler, R. (1977). *Linguistics and the Novel*. London: Methuen.
- Fowler, R. (1986). *Linguistic Criticism*. Oxford: Oxford University Press.
- Güran, R. (1965). Çevirmen Notu. *Ses ve Öfke*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Gümüş, S. (2015). *Modernizm ve Postmodernizm: Edebiyatın Dünü ve Yarını*. İstanbul: Can Yayınları.
- Halman T. S. (1965). Ön söz. *Ses ve Öfke*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Leech, G.N. and Short, M.H. (1981). *Style in Fiction*. London: Longman.
- McLaughlin, S. (1987). Faulkner's Faux: Referring to Benjamin Compson as an Idiot. *Literature and Psychology*, 33(2), 34-40.
- McRae, J. & Clark, U. (2008). *Stylistics. The Handbook of Applied Linguistics* doi:https://doi.org/10.1002/9780470757000.ch13
- Pothier, J. (2015). Faulkner and the Modernist novel. J. Matthews (Ed). *William Faulkner in Context* (185-193). Cambridge: Cambridge University
- Semino, E. & Culpeper, J. (2002). Foreword. Elena Semino ve Jonathan Culpeper (Ed). *Cognitive Stylistics: Language and Cognition in Text Analysis*. Amsterdam: John Benjamins.
- Semino, E. (2002). A Cognitive Stylistic Approach to Mind Style in Narrative Fiction. Elena Semino ve Jonathan Culpeper (Ed). *Cognitive Stylistics: Language and Cognition in Text Analysis* (95-122). Amsterdam: John Benjamins.
- Smith, A. R. (2017). *Tears of a Clown: Re-examination of Disabled Narrators in William Faulkner 's The Sound and The Fury and As I Lay Dying*. A Thesis Presented to the Faculty of Arts and Humanities University of Denver. Erişim Adresi: <https://digitalcommons.du.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2342&context=etd>
- Sperber, D. & Wilson, D. (1995). *Relevance: Communication and cognition*. Oxford: Blackwell.
- Verdonk, P. (2002). *Stylistics: Oxford Introductions to Language Study*. Oxford: Oxford University Press.
- Wales, K. (2001). *A Dictionary of Stylistics*. London: Longman.